

Handwritten signature or initials in red ink.

სილოვანი

„ჩემი აზრი და ფიქრები“

№ 3.

აღსარება

ქუთაისი,
ივანე კილაძის სტამბა,
1909

სილოვანი

„ჩემი აზრი და ფიქრები“

№ 3.

30859

აღსაკრება

თბილისი.
ივანე კლავდიის სტამბა.
909

ვერ შექმნის. მე ყოველთვის ვგრძნობდი—და ახლაც იმ აზრისა ვარ, რომ წერა შემძლია და ჩემი ნაწერი მკითხველ საზოგადოებას ზიზღს არ მოგვრის და ჩვენს ლიტერატურას არ შეურაცხყოფს.

ამგვარია ჩემი შეხედულება ჩემს ნიქსა და ნაწერებზე.—სრულიად წინააღმდეგი აზრი შეადგინეს ჩემზე იმ პირებმა, რომელნიც, სამწერლო ასპარეზზე პირველი ჩემი გამოსვლის დროს, ჩვენი პრესის სათავეში მოხვდნენ. ამ ჩემს აღსარებაში მწადია-ჩემს შესახებ მათი აზრი და საქციელი განემარტო და ქართველი მკითხველებისაგან სამართალი ვითხოვო.

იმ ხანებში, როდესაც მე, ახლათ კურს-შესრულებული, უნივერსიტეტიდან დავბრუნდი და ცხოვრებაში ფეხი მევსდგი (1884 წლის სექტემბრიდან), გაზეთის „ივერიის“ რედაქციაში თავმოყრილი იყო ერთი „ჯურის ხალხი“, რომელსაც სხვების პიროვნების შელახვა, უსაფუძვლოთ გაკიცხვა ჩირათ მიაჩნდა. ისინი თავის გარშემო სანთლათ ეძებდნენ მხოლოდ

საოხუნჯო მასალას, და როცა ამისთანა მასალა შემოვლევოდათ, ხშირათ სერიოზულ საგანსაც საოხუნჯოთ ხთიდენ—და მასხარათ იგდებდენ ყველას, ვისაც კი მისწვდებოდენ, მიუხედავათ იმისა, ღირსნი იყვენ ისინი ამისა, თუ არა.

ამ ხანებში ჭუთაისში გიტარის დამკვრელნი გახშირდენ—და ზედ სხვადასხვა რუსულ რომანსს ამღერებდენ. ქართული ენის მოტრფიალემ პეტრე მირიანი შვილმა წინადადებით მომმართა, რომ ეს რომანსები ქართულათ გადამეთარგმნა. მეც დავჯექი — და ერთი მათგანი, სახელდობ „Мѣсяць плыветъ по ночнымъ небесамъ“, ქართულათ გადმოვსთარგმნე — და მალე გიტარაზე ამ რომანსის დამღერება რუსულის მაგიერ ქართულათ დაიწყეს. („ტრედის ფერ ცაზე მისკურავს მთვარე“ და სხვ).

ეს ფაქტი, ე. ი. რუსული რომანსების ქართულათ გადმოთარგმნა — არც იმდენათ სერიოზულია, რომ პრესა განსაკუთრებული სიმპატიითა და ყურადღებით მიგებებოდა, მაგ-

რამ იმის ღირსი ხომ სრულიადაც არ არის, რომ დაცინვისა და გაკილვის საგნათ გაეხადათ. ახლაც მტკიცეთ მჯერა, რომ ქართველ ხალხში (და საზოგადოთ ყოველ ეროვნებაში) უცხო ერის ნაწარმოები, სიმღერები იქნება თუ კაზმული სიტყვიერება გინა მეცნიერება, იმ ენაზე უნდა ვრცელდებოდეს, რომელიც ადგილობრივი ხალხისათვის უფრო გასაგებია. მაშასადამე, ქართველ საზოგადოებაში რუსული სიტყვებით რომანსების მღერას, ცხადია, ქართული სიტყვებით დამღერება სჯობია. მაგრამ „ივერიის“ დამცინავთა ამალისათვის საბუთები საჭირო არ იყო: დაკრეს ბუკი და ნალარა—და თარგმნის ინდიკატორიცა და მთარგმნელიც მასხარათ აგვიგდეს, ათასნაირი დამცინავი სიტყვით შეგვაჩვენეს, ჩემი პოეტური ნიჭი და კალამი მიწასთან გაასწორეს...

დამცინავთა კინტოუბმა ლანძღვა-თრევამ მოთმინებიდან გამომიყვანა—და მათის უსაფუძვლო ლანძღვისათვის საფუძვლიანათ გავკიცხე... ის დღე იყო—რა შემდეგ დიდი ხნის

განმავლობაში „ივერიის“ მეჟელეტონე „მას-
ხარები“ კვირას არ გაუშვებდენ, რომ ჩემი
ნიჭი და კალამი რამდენჯერმე დაცინვით არ
მოეხსენებიათ...

ამისთანა ბედი ხვდა ჩემს კალამს პირვე-
ლი ნაბიჯის გადადგმისათანავე—და, როგორც
ჩანს, ეს ბედი დღემდე არ მომშორებია. ჩვენს
რედაქციებში თავმოყრილი პირნი, ეტყობათ,
პირველი ჩემი „სალიტერატურო დებიუტის“
შთაბეჭდილებით შებოჭილი არიან—და ჩემს
ნაწერებს დღემდე აღმაცერათ უყურებენ.

ძველი ამბავი იმისთვის გავიხსენე, რომ
„ახალი ამბავი“ ჩვენი რედაქციების დღევან-
დელი ჩემდამი საქციელი—მკითხველისათვის
უფრო გასაგები ინეს. ახალგაზდა მწერალნი,—
საშვალო ნიჭისა თუ არა, უპირველესი მსოფ-
ლიო გენიოსებიც—თანამედროვე ბრმა საზო-
გადოებას ხშირათ დაუწიხლავს ხოლმე და გა-
უბიაბრებია. მოიგონეთ, მაგალ., ბაირონის,
ჰუშკინისა და სხვების მრავალის ცხოვრება.
თვით ჩვენი გენიოს პროეტის ნიკ. ბარათაშვი-

ლის ნიჭი თანამედროვე ქართველობას, მოგეხსენებათ, სასაცილოთაც არ ყოფნიდა... მაგრამ დრომ გაიარა—და მათი ნიჭის უტყუარი ძალა და მნიშვნელობა ყველასთვის ცხადი შეიქნა...

შველათერი უნაკლო და უზადო მე კი არა—გენიოსებსაც არ დაუწერიათ. თქმა არ უნდა, ჩემს ნაწერებში ბევრია სუსტი,—მაგრამ,—თამამათ შემოძლია ვსთქვი,—სასაცილო კი—არც ერთი. მიუხედავად ამისა, როცა ჩემი ლექსების კრებული პირველად გამოვეცი, „ივერიის“ მეფელეტონები ამკვარი კინტოური რეცენზიით მიეგებენ: მივიღეთ სილოვანის ლექსები—და ისე მოგვეწონა, რომ „პირველ გვერდიდან პირველ კვერდამდი“ გადავიკითხეთო!... როცა ჩემი პაწია პოემა „ბემის დაღუპვა“ ცალკე წიგნად დაიბეჭდა, „ივერიის“ მეფელეტონე კრიტიკანმა მრანმა სასაცილოთ აიგდო და თავსებური კინტოური კილოთი შეამკო...

რასაც ჩვენს ჟურნალ-გაზეთებში მიბეჭ-

დავდენ ხოლმე, თავისებურათ ასწორებდენ, — უკეთ ვსთქვათ — ამახინჯებდენ როგორც შინა-არსს, ისე ენასაც. ჟველა ამან თავი მომაბეზრა - და 1901 წლიდან რედაქციებზე ხელი ავიღე, დასაბეჭდათ აღარაფერს ვგზავნიდი — და დროგამოშვებით ცალკე კრებულების ბეჭდვა დავიწყე (იხ. „ჩემი აზრი და ფიქრები“, წიგნი I და II, — წინასიტყვაობა პირველ წიგნში). მკყადანე ჩემთვის განმარტოებული, განდევნილი, — თუმცა განახლებულ რედაქციებს სხვებს შორის თანამშრომლობა ჩემთვისაც არა ერთხელ უთხოვიათ. არ მინდოდა ჩემი მკყადანეობა დამერღვია, რადგან რედაქციების უსამართლო საქციელი მრავალჯერ გამოცთილი მქონდა. არ მინდოდა... მაგრამ არ დამაყენეს — და ძალათ დამარღვევის.

როცა „ნაკადულის“ რედაქტორობა ღემურისას ქვრივმა იკისრა, — წერილით მომმართა და თანამშრომლობა მთხოვა. მე ჩემი გადაწყვეტილება გავითვალისწინე — და ჩუმათ ვიყავ, არაფერი გამიგზავნია. ბავიდა ხანი — და

ზელმეორეთ მომმართა წერილით, რომელშიც
 მემუდარებოდა: დაგვეხმარეთ, გამოგვიგზავნეთ
 რამე „ნაკადულისათვისო“... ვიფიქრე: რათ
 ვჯიუტობ? ყველა ადამიანი ხომ ერთი არ
 არის? სხვები თუ უგულოთ მომექცენ, არა
 მაქვს საბუთი — ვიფიქრო, რომ ესეც ისე მო-
 მექცევა და უსაფუძვლოთ უსიამოვნებას მომა-
 ყენებსმეთქი — და დასაბეჭდათ ლექსი „**ქართ-
 ველ მოწაფეებს**“ გავუგზავნე. ბავიდა ხანი —
 და როცა არ დაიბეჭდა, მიზეზი ვიკითხე.
რედაქტორმა — ღემურიას ქვრივმა მოკლეთ მი-
 პასუხა: თქვენი ლექსი რედაქციამ უმაწვილე-
 ბისათვის შესაფერათ ვერ იცნოვო; „თქვენი
 ჭირიმეთ არ გეწყინოთო“! . მიუხედავათ პა-
 ტივცემულის ღემურიას ქვრივის ბრძნული და-
 რიგებისა, ამისთანა პასუხი ჩემთვის ბევრნაი-
 რათ საწყენი შეიქნა. **ჯერ ერთი — რედაქციას**
 მე ვერ ვიცნობდი და თავიდანაც საქმე მას-
 თან არ მქონია: რედაქტორი და პასუხის მგე-
 ბელი ღემურიას ქვრივი მეგონა, და რაკი და-
 ჟინებით დახმარებას მთხოვდა, ვფიქრობდი —

ჩემს გემოვნებასა და მრავალი წლის გამოცდილებას ენდობამეთქი — და არა თუ დაბეჭდვის შესახებ ექვი არ მქონია, არამედ არც იმის შესახებ, რომ სრულიად შეუცვლელათ დაბეჭდავდა. მეორე — კიდევ უფრო საწყენი ის იყო, რომ — „რედაქციამ ყმაწვილებისთვის შესაფერათ ვერ იცნოვო“!.. უნდა გამოვტყდე, ბრაზმორეული ჩემს გულს ვასკდებოდი და ჩემს თავს ვეკითხებოდი: ოც წელზე მეტია, რაც ქართულ სიტყვიერებას ვასწავლი, და ისე ღმერთი როგორ გამიწყრა, რომ დღემდე ვერ შემიგნია, თუ ყმაწვილებს რა წაეკითხებათ და რა არამეთქი?! შინ არიან იმ „რედაქციის“ წევრები, რომ ყველა ბრძენი და ფილოსოფოსი ყოფილა, და ნუთუ ყველაზე უფრო უგუნური ვარ, რომ ოცი წლის გამოცდილ მასწავლებელს სასწავლო საქმის არაფერი გამეგებამეთქი?!..

შველა ამ კითხვის პასუხი ჩემთვის ცხადი იყო: რედაქციის წევრთა უმრავლესობას თვითონაც არ ესმოდა, თუ ყმაწვილებისათვის რა

მასალა უნდა მიეწოდებიათ, ან რედაქციაში იმისთანა წევრები ერიენ, რომელთაც, ზემო-რე აღნიშნული კრატიკანების ზედგავლენით, „სილოვანზე“ წინასწარ გადაწყვეტილი აზრი შეედგინათ და წაკითხვამდი წამოიძახებდენ: „საქმე არა გაქვთ? თავი დაანებეთ! აბა რა იქნება მისი ნაწერიო?!“ — და უყურადღებოთ უკუაგდებდენ ხოლმე...

ჩემი აღთქმა ერთხელ კიდევ დამარღვევის და ერთხელ კიდევ შემასვეს საწამლავით სავსე ფიალა. ეს იყო 1907 წლის ივლისში. შორეული სპარსეთიდან მოსულმა ფერეიდანელმა ჩვენმა მოძმემ — ქართველმა შოლამოსეინ ონიკაშვილმა 1907 წლის ივლისში ქუთაისში სპარსელი ქართველების შესახებ ლექცია წაიკითხა. ქუთათურებმა იმავე საღამოს სპარსელ მოძმეებს ვახშამი გაუმართეს — და ვახშმის დროს მე ლექსი წავიკითხე, რომელშიც დაკარგულ მოძმეთა ხილვით გამოწვეული ჩემი გრძნობა გამოვხატე. —

მეორე დღეს პ. შ—ნმა, გაზ. „ისრის“

თანამშრომელმა, წინადადებით მომმართა: დასწერე გაზეთისათვის შენი შთაბეჭდილება სპარსელი ქართველების შესახებო. — მე რედაქციებთან ჩემი განწყობილება მოვაგონე — და წინადადებაზე უარი ვუთხარი. არ მომეშვა: საჭიროა ამ საგანზე ხმის ამოდება, საზოგადოებაში მისი მნიშვნელობის გათვალისწინებამ და სხვ. და სხვ.; დასწერე — და დასაბეჭდათ მე თვითონ გავგზავნიო... მართი სიტყვით, ბოლოს დავეთანხმე — და ჩემი შთაბეჭდილება მოკლე წერილით გამოვხატე. ეს წერილი და ზემორეალნიშნული ლექსიც ბ. პ. ჟ — ნმა „ისრის“ რედაქციას გაუგზავნა.

როცა რედაქციამ არც ერთი არ დაბეჭდა, ჩემი ნაწერები უკანვე მოვითხოვე და რედაქციის ერთ წევრს, სახელდობ ბ. ილია ნაკაშიძეს, მათი დაუბეჭდაობის მიზეზის შეტყობინება ვსთხოვე. ბ — ნმა ნაკაშიძემ ასე მოკლეთ მიპასუხა: „სუსტად იცნეს შენი ნაწერი და იმიტომ არ დაუბეჭდიათო“!

შეგნებული მკითხველი ადვილათ მიხვდება,

თუ რამდენათ ასაშფოთებელი იქნებოდა ჩემ-
 თვის ასეთი აგდებული პასუხი. მეორე დღესვე
 რედაქციას (სახელდობ **ილ. ნაკაშიძეს** და
ბ. ლასხიშვილს) ცხარე წერილები მივსწერე...
 ძვირფასო მკითხველო! შენ მოგმართავ
 სამართლისათვის: გთხოვ—ყურადღებით გადა-
 იკითხო ჩვენი რედაქციებისაგან ათვალწუნე-
 ბული ჩემი ნაწერები და სთქვა: სამართლია-
 ნათ მოექცენ მათ რედაქციები, თუ უსამართ-
 ლოთ? მე სულაც არა გთხოვ—დამიდასტურო,
 ვითომც ჩემი ნაწერები გენიოსური ნაწარმოები
 იყოს... ღმერთმა მაშოროს ამგვარი უგუნური
 თავმოყვარეობა!. მე შენგან მხოლოდ ამის
 პასუხს ვთხოვლობ: აღნიშნული ნაწერები
 ღირსია, თუ არა, დაიბეჭდოს და მკითხველის
 წინაშე პირნათლათ წარსდგეს? აქვს საფუძველი,
 თუ არა, რომელსამე ჩვენს რედაქციას, „**ისარი**“
 იქნება ის, „**ნაკადული**“ თუ სხვა რომელიმე,
 სინილისს ქვეშ სთქვას: ეს ნაწერები ისე
 სუსტია, რომ მათი დაბეჭდვა არა ღირსო? *)

*) ყველა ამისთანა ნაწერი ქვემოთ „დამატებაში“ იბეჭდება.

აი ამის პასუხი მწადია მიუდგომელის, შეგნებული მკითხველისაგან...

ეს ფიქრობთ—თავმოყვარეობა მალაპარაკებდეს და ამდენი უფოთვის მიზანი ის იყოს, რომ ჩემი ნაწერებისათვის საზოგადოებისაგან ჯილდოთ ტაში და ხოტბა დავიმსახურო. ძარგათ ვიცი, რომ თანამედროვე კრიტიკისაგან ცაში აფრენილი მწერალი თუ მოღვაწე ხშირათ სიცოცხლეშივე მომკვდარა, და სიკვდილამდი უვენილი კი სიკვდილს შემდეგ გაულმერთებიათ. თანამედროვე კრიტიკა თითქმის არაოდეს არ ყოფილა მწერალ-მოღვაწეთათვის ზომიერი და მიუდგომელი მსაჯული;—მაგრამ დიდი უსამართლობაა, რომ ცხოვრებაში გამოცთილისა და გამოწრთენილი ადამიანის აზრებსა და გრძნობებს ულმობელ ჯალათებათ წინ უხვდებიან და გაბოროტებული ხელით შლიან, მხამის მორევში ახჩობენ!...

ჩემი მიზანი მხოლოდ ის არის, რომ ჩემს ქვეყანას ჩემი აზრი და გრძნობა ვაცნობო. მეც ჩემი ქვეყნის ერთი უვილთაგანი ვარ, ჩემი

ქვეყნის ბედნიერება მწყურია — და მწადია, რითაც შემოიძლია, მის წინსვლას ხელი შევეწყუო... და ამ ღროს ჩემივე მოძმე, თითქო ქვეყნისთვის თავდადებული და თავისუფლების მღიღადებელი, პირზე ხელს მათარებს და ხმას მაწყვეტიებს!... ნუთუ სამართლიანია, რომ ადამიანს, რომელიც ოცდასამი წელია თავის ხალხში ტრიალობს, ოცდაათი წელია კალამი ხელში უჭირავს და თავისი ერის ქირვარამს დასტირის და მისი ღხენით ცოცხლობს, — უფლება არ ქონდეს — თავისი აზრი და გრძნობა გამოთქვას იმისთანა საგნის შესახებ, როგორიც არის სამასი წლის დაკარგულ მოძმეთა მოპოება?!...

ჩვენი რედაქციები სულ იმის წუნუნში იყვენ და არიან, რომ ცენზურა გვახჩობს, აზრის გამოთქმის ნებას არ გვაძლევსო, — და თვითონ კი ხშირათ, ძალიან ხშირათ წმინდა გრძნობებს ახჩობენ და წრფელ აზრებს კარს უკეტენ!... რომელი სასტიკი ცენზორი გაცი-

ლებით უფრო მაღლა არა სდგას ამისთანა სულთა-
მხუთავ რედაქტორებზე?!

მკითხველი საზოგადოებისთვის დიდათ და
დიდათ საგულისხმოა ჟურნალ – გაზეთების
ავი თუ კარგი შინაარსი და მიმართულება,
მით უფრო, რომ მათ თავისი ჯიბით ინახავს.
მაშასადამე, რედაქციებს ნება არ აქვთ — სთქვან:
რაც გვინდა, იმას დავბეჭდავთ, რაც არ გვინ-
და, არ დავბეჭდავთ — და ამისთვის პასუხს არა-
ვის არ მივსცემთო. მკითხველი საზოგადოება
არის რედაქციების უმაღლესი მსაჯული — და
მან გასაჯოს: სამართლიანათ მოექცენ ჩემს
ნაწერებს რედაქციები, თუ უსამართლოთ?

აღსარებას ვამბობ — და ბარემ უმთავრესს
ყველაფერს ვიტყვი, რა დაუმსახურებელი უსი-
ამოვნებაც სამწერლო ასპარეზზე ჩემთვის მოუ-
ყენებიათ.

როცა ჟურნალი „მოამბე“ დააარსეს, თა-
ნამშრომლობა სხვებს შორის მეც მთხოვეს.

ბავუგზავნე რედაქციას ლექსი „შობულე-

ლი“. ლოდინმა ამაოთ ჩამიარა: „მომბემ“ მისი დაბეჭდვა იუკადრისა — და მერე „ჭვალში“ დავაბეჭდიე. — შევადარე ჩემი ლექსი სხვა მრავალ ლექსს, რომელიც „მომბემში“ იბეჭდებოდა, მარტო ჩემს გემოვნებას არ დავუჯერე — და სხვებსაც დავეკითხე, რომელნიც მწარე სიმართლესაც არ დამიმალავდენ, და როცა ლექსის დაუბეჭდაობა ვერაფრით ვერ ავხსენი, გარდა ჩემდამი პირადი უყურადღებობისა, ავდექი — და რედაქციას მკვახე წერილი მივსწერე. იმ წერილს ვგონებ დღემდეც ინახვენ, როგორც ზოგიერთი ავტორების ვითომდა უსაზღვრო თავმოყვარეობის ნიმუშს. რედაქციის მოცლილმა მეფელეტონე-მოლაყბემ ერთხელ კიდევაც მოიყვანა ის თავის წერილში მკითხველის გასართობ მასალათ!..

ადამიანის უგუნურება ხშირათ იქამდე მიდის, რომ თავისი საკუთარი უსამართლო საქციელი ავიწყდება — და სხვისი სამართლიანი გულისწყრობა უსაფუძვლოთ მიაჩნია! ამაზე ნათქვამი: „რასა ხელავ ბეწვსა თვალსა ში-

ნა ძმისა შენისასა, და დვირესა თვალსა შინა
შენსა არა განიცთიო“?!..

ჩვენი მწერლობა პოეზიით მდიდარია, ხოლო კრიტიკით — ღარიბი. მრთი რიგიანი კრიტიკოსი დღემდი არ დაგვბადებია, რომ ჩვენი მწერლობის ღირსება და ნაკლულევაანება საფუძვლიანათ აღენიშნა და მოზარდი თაობისათვის მართალი გზა და შეხედულება ეჩვენებია. ამიტომაც ჩვენს ლიტერატურაში კრიტიკანების ყალბი აზრია ხშირათ გამეფებული; ამიტომაც ჩემს ნაწერებს არა თუ „მეკობარნი“, მეგობარნიც ხშირათ აღმაცერათ ლყურებენ და ვერ ბედვენ გააცხადონ, რომ ორიოდე ლექსი მაინც კი დამიწერია თანაგრძნობისა და ყურადღების ღირსი.

სხვაგვარათ არ შემიძლია ავხსნა ბ. იაკობ ზოგებაშვილის საქციელი, რომელმაც ერთი ჩემი ლექსი (სახელდობ „მოგონება“) თავის კრებულში „ხომლში“ (ორ გამოცემაში) პირველ გვერდზე მოაქცია, მაგრამ ისე, რომ ჩემი სახელი არ მოუხსენებია. ბ. ზოგებაშვილის

ამგვარი საქციელი (ყველა ავტორის ვინაობა თავის წიგნში მოხსენებული ქონდა, ხოლო ჩემი კი არა) თუმცა მწყინდა, მაგრამ არაფერი გამიცხადებია. ხოლო როცა ეს ლექსი „ბუნების-კარში“ შეიტანა (1906 წ. გამოც.) და ქვეშ ჭალადიდელის სახელი მოაწერა, მაშინ კი ავშფოთდი — და მკითხველიც უნდა დამეთანხმოს, რომ ჩემი შფოთვა სრულიად სამართლიანი იყო. **ა**ი ამ საგნის შესახებ ჩემი ლოდიკური მსჯელობა: **ბ.** **ზოგება** შეიღმა ჩემი ლექსი ალბათ „ხომლოშიც“ იმიტომ შეიტანა, რომ **სილოვანის** დაწერილი არ ეგონა, ეს ლექსი მას იმიტომ მოეწონა, რომ კრიტიკის (უკეთესტქვათ — კრიტიკანების) მიერ გაკიცხული ავტორის დაწერილი არ გონებია, თვარაქარც მოეწონებოდა და არც თავის წიგნში შეიტანდა; ქრისტომატიის შემდგენელს რომ **სილოვანის** ნაწერები მხედველობაში მიეღო, მის ლექსებში „**მოგონების**“ უკეთეს ლექსებსაც არა ერთსა და ორს იპოვნოდა... მაგრამ „**მოგონება**“ იმიტომ აუტრჩევია, რომ სხვისი გონებია!..

ღავით ზურამიშვილის არ იყოს, რომელიც ამბობს:

„თურქი, სპარსი, ლეკი, ოსი,
ჩერქეზ — ლლიღვი, დიდო, ქისტი...
შველა ქართლის მტერი იყო,
შველამ წაკრა თითო ქიშტი“-ო, —
ისე ჩემთვისაც — „ივერიას“, „მოამბეს“,
„ქვალს“, „ნაკადულს“ — და თითქმის ყველა
ჩვენს რედაქციას, სადაც, სამწუხაროთ,
უმეტეს ნაწილათ ჩვენი ქვეყნის არა უწარ-
ჩინებულესი შვილნი იყრიან თავს, — ჩემთვის
დაუმსახურებლათ არა ერთხელ წაუკრავთ
„ქიშტი“... მაგრამ მე ამით არ მომკვდარვარ,
კიდევ ცოცხალი ვარ და კიდევ მწადია — ვემსა-
ხურო ჩემს სამშობლოს როგორც კალმით,
ისე ყოველგვარი ჩემი ღონითა და ნიჭით,
რაც კი ბუნებას ჩემთვის მოუცია.

სოფ. ქვიშხეთი.

1907 წლის 21 აგვისტოს.

P. S. „**ღროების**“ რედაქციამ, — იმავე „**ისრის**“ რედაქციის ნატამალმა, — თავისი გაზეთის სააღდგომო ნომერში (მდგომარე 1909 წლის 29 მარტს) სატირული შაირი მიძღვნა, რომელშიც თავისი ტლანქი წიხლი ერთხელ კიდევ მკრა—და ჩემი ნაწერები სასაცილოთ აიგდო. ჩემი ბარათი, რომელიც მე რედაქციას მივსწერე და რომელიც მისი უსაფუძვლო დაცინვით იყო გამოწვეული, გაზეთმა უკვე გამოაქვეყნა (იხ. ამ წლის „**ღროება**“ № 73), თუმცა ის სრულიადაც დასაბეჭდათ დანიშნული არ ყოფილა. (ეს გარემოებაც კარგათ ახასიათებს „**ღროება**—**ისრის**“ რედაქციას: რაც მკითხველისთვის უფრო საყურადღებოა, იმას არ ბეჭდავს, და რასაც კერძო ხასიათი აქვს, იმას დაუყოვნებლათ აქვეყნებს!).—

რედაქციის მსჯელობა, მისი ლოდიკა ჩემი ბარათის გამო მეტათ საგულისხმოა—და არ შემოიძლია — უყურადღებოთ დავსტოვო. თავის შენიშვნაში ის ამბობს: ამგვარი დაცინვა (როგორც გაზეთმა მე მიძღვნა) საზოგადოთ

„ნებადართულია ყველგან და მიღებულია კულტურულ საზოგადოებაში!“ — **ვეჭვობ** — „კულტურულ საზოგადოებაში“ მიღებული იყოს უსაფუძვლო, დაუმსახურებელი დაცინვა!... ძალიან ცთება „**ღროების**“ რედაქცია, თუ ფიქრობს, რომ ჩვენ ნება გვაქვს, ვისაც გვსურს, იმას დავსცინოთ, და ამაზე არავინ ხმა არ უნდა ამოიღოსო!... „**კულტურულ საზოგადოებაში**“ მხოლოდ გონიერი და სინიდიისიანი კრიტიკაა მიღებული, და არა კინტოური კბილის ღრჭენა. ამიტომაც უსაფუძვლოთ ამბობს გაზეთი: „**მხოლოდ უნიჭობას ჰგონია, რომ მისი ქმნილება—პოეტური თუ მეცნიერული—შეუხებელია კრიტიკისა და დაცინვისაგანო**“. სად არის **კრიტიკა?** როდის განიხილეთ ჩემი ნაწერები **კრიტიკულათ** და როდის ვსთქვი—ჩემს თხზულებას კრიტიკა არ უნდა შეეხოსმეთქი? რედაქცია ჩემს ნაწერებს ყურადღებას რომ აქცევდეს, ადვილათ გაიგებდა, რომ ჩემი თავი შეუცთომელათ, უცოდველ პაპათ არ მიმაჩნია — და გონიერი

შენიშვნებით ყოველთვის ვსარგებლობ, რათა შეცთომები გავასწორო (იხ. ჩემი „ბრამატიკის“ მეორე გამოცემის წინასიტყვაობა).

„ღროების“ რედაქციას ვგებ **კრიტიკათ** მიაჩნია, როდესაც ვინმე მოცლილი მოლაყბე მჯღაბნელი უსაფუძვლოო, საბუთების განუმარტებლათ, ვისმე სასაცილოოთ და სამასხროთ აიგდებს, როგორც ამას ზევით მოხსენებული **მრანი** და „**ივერიის**“ სხვა კრიტიკანები ჩადიოდენ და როგორც ახლა „ღროების“ **ბარდანქეშანი** იქცევა?!..

მოდვაწე, რომელსაც, მართალია, დიდი არაფერი გაუკეთებია, მაგრამ — ყოველ შემთხვევაში — კეთილშობილ აზრებს თანაუგრძნობს, დაჩაგრულ მოძმეთა ბედილბლის გაუმჯობესებას, რითაც შეუძლია, მხარს უჭერს, სხვას არ ცარცვავს, ამ ბოროტებით სავსე წუთისოფელში თავისი შრომითა და ოფლით ცხოვრობს, — ამისთანა მოდვაწე „ბრწყინვალე აღდგომის“ დილას „პროგრესიულ“ (?) გაზეთში „მოლოცვას“ კითხულობს, რომლითაც მას

ეუბნებიან: რას მიქარავ, რას ჯღაბნი? ტყუილათ დროს რატომ კარგავ? შენი ნაწერები დაბეჭდვის ღირსიც არ არის — და ამიტომაც არ გიბეჭდვენო!... „**ღროების**“ რედაქციას ამისთანა „მილოცვები“, მოღვაწეთა ასე დაჯილდოება ნორმალურათ მიაჩნია — და კიდევაც უკვირს, რომ მოღვაწეს ამისთანა „**კრიტიკა**“ აშფოთებს!..

ტყუილათ იმართლებს თავს რედაქცია იმით, რომ ჩვენი საკუთარი თანამშრომლებიც იყვენ მოხსენებულო. **ბონიერი** მკითხველი კარგათ გაარჩევდა, რომ აღნიშნულ „სატირაში“ (?) ზოგს მწარეთ კბენდენ, და ზოგს კი მეგობრულათ უღიმოდენ... **ამასაც** კი ვიტყვი, რომ ამისთანა დაცინვას სხვა დროს ყურადღებასაც არ მივაქცევდი (თუმცა უსაფუძვლო დაცინვა გულში ყველას ეწყინება — არა მარტო ჩემსავით „უნიჭოს“, არამედ ნიჭიერსაც)... **მაგრამ** მოიგონეთ ჩემსა და რედაქციას შორის წარსულში გამწვავებული ურთიერთობა — და სთქვით: ნუთუ კეთილშობილე-

ბა არ მოითხოვდა—რედაქცია ჩემს შესახებ
 ან სრულიად გაჩუმებულიყო—და ან, თუ სა-
 მართლიან სიტყვას არ იტყოდა, უსამართლო-
 სა და უსაფუძვლო დაცინვას მაინც მორიდე-
 ბოდა?!..

მე, თანახმათ „ღროების“ რედაქციის აზ-
 რისა, ყოველად უნიჭოც რომ ვიყო, ჩემი უნი-
ჭობა ნიჭიერების დიპლომს ვერ მისცემს იმ
 ადამიანს, რომელიც ფიქრობს, რომ დაუსა-
 ბუთებლათ შეიძლება მოღვაწის დაცინვა და
 მისთვის იმ ორიოდე დღის, თვით „ბრწყინ-
 ვალე აღდგომისაც“, მოშხამვა, რომელიც მას
 უზომო შრომას შემდეგ სულის მოსათქმელათ
 დარჩენია...

სილღვ. ხუნდაძე.

ქუთაისი.

1909 წლის 12 აპრილს.

დაგეგმვა.

ქ რ ბ უ ლ ე ლ ი.

I.

ევრგზის ვნახე მე ზღვა შავი,
ღავაცქერდი ბევრჯერ მის წყალს—
და ყოველთვის ფიქრი მწვაფი
მიკიდებდა გულს ცეცხლის აღს.

მარად კვნესის, მარად უფოთავს
მოაგორებს მთისგვარ ზვირთებს,—
ხმელეთს ხედავს—ღრიალს მორთავს
და მუქარას უთვლის მის მთებს:

„ჰეი, მთებო! გამიფრთხილდით!

რმს გიცხადებთ საშინელსა!

რათ მომშორდით, რათ მომცილდით

მე, თქვენს ბატონს ძველისძველსა?

უმაღლესი წვეტი თქვენი

მართხელ ჩემს წინ ქედს იხრიდა,

ჩემი წყალი, რისხვის მფენი,
 ზაგ თქვენს კალთებს გულს უთხრიდა...
 საბერძნეთით მოსულ გემებს
 თქვენს მწვერვალზე ქონდა ბინა*)...
 თავზარს სცემდენ ქართველ თემებს,
 ბრუნდებოდენ ისევ შინა...
 ღღეს კი ჩემი არემარე
 მთელათ ხელში ჩაგიგდიათ! .
 მეზობლათ გყავთ მზე და მთვარე —
 და მით თავი აგიგდიათ! .
 რაც ურჩობა გამიწიეთ
 ღღემდი, ნუთუ აღარ გეყოთ?...
 ჩამოდექით, დაიწიეთ!
 ძირიანათ — მსურს — წაგლეკოთ!...“

II.

და უმატებს მრისხანებას,
 ეხეთქება ზღვა ნაპირებს...

*) ქობულეთს ზემოთ, მთების ერთ მწვერვალთან, ზღვი-
 დან თუთხმეტოდე ვერსზე, დიდი კლდეა, რომელიც ერთ აღ-
 გილას გახვრეტილია და შიგ დიდი ჯაჭვია გაყრილი. „ამ
 ჯაჭვით გემებს აბამდენო“, — ამბობს აქაური ხალხი.

ბუკლილი გულის ვნებას—
 მთისა წარღვნას დააპირებს.
 მაგრამ მთაი მამაცურათ
 ბადმოსცქერის ზღვას მშფოთვარეს...
 მის მუქარას იღებს ყურათ, —
 პასუხს კადრებს მკვახეს, მწარეს:

„რისთვის დრტვინავ, რათ ღრიალობ,
 რათ ხარ გაბოროტებული?
 სხვერპლს რათ სძებნი, რათ წრიალობ,
 უმადლარი რათ გაქვს გული?
 ხმელეთს მისცე რამე ვნება—
 ეს გწადია დასაბამით;
 ღმუი, არ გაქვს მოსვენება
 არცა დღით და არცა ღამით—
 ბანუწყვეტლივ შფოთვა, დელვა
 ბულში ცეცხლსა გააძნელებს...
 მისაც უნდა სხვისი თელვა,
 ღმერთი მასვე დაანელებს.
 და შენც ასე გემართება:—
 ამას მოწმობს ჯაჭვი კლდისა!—

ჩიორი ასოვკლდისა უბოძე

ბარშიც გული გეხუთბა*)—
 მბძანებელსა როსლაც მთისა.
 აი, შენგან განაწირი
 მიწა, შენგან დანაფლეთი:
 აწ მას ამკობს ციხისძირი,
 შეკვეთილი, ქობულეთი!..
 ხალხი კვირცხლი, ჭკუით მარდი—
 აღხენს ამ ჩემს ბარს და გორებს!
 მე მას ისე შევუყვარდი,
 რომ თვალს და გულს ვერ მაშორებს!..“

III.

მთა — ზღვის დავას, ამათ ბრძოლას
 შურსა უგდებს ქობულელი—
 და ტანში გრძნობს რაღაც ჟრჟოლას,
 თვალი ცრემლით აქვს სოველი. .

*) შენიშნულია, რომ შავი ზღვა ნაპირებს თანდათან სტო-
 ვებს. ადგილობრივი მცხოვრებნი ამბობენ (1894 წ.), რომ 15
 წლის წინათ ზღვის ტალღები იმ ადგილას უწევდა, სადაც ახლა
 ქობულეთის ბაზარიაო. მაშასადამე, ამ 15 წელიწადში ზღვა
 60—ოდრე საყენზე შიგნით შეწეულა.

აგონდება მას წარსული,
 წინაპართა გადმოცემა: —
 უწფოთდება მყისვე სული,
 აუტყდება გულისცემა.
 თვალსა ავლებს მთებს და ზღვასა,
 სამხრეთისკენ პირსა შვრება,
 ჩოქვით იწყებს კრემლთა ღვრასა —
 და თავის ღმერთს ევედრება:

„ალაჰ, ალაჰ! შეისმინე
 მხარე კრემლით შენავედრი...
 კმარა, რაცა მოვითმინე
 ჩემი ქვეყნის მწარე ხვედრი.
 მხარე ჩემი ეს ბედშავი
 სულ ყოფილა ხალხთა შორის
 სადავო, თან სათელავი
 ხან ერთის და ხან მეორის.
 მგვიპტელი, რომაელი,
 ხან ბერძენი, ხან თათარი...
 შველა გვმტრობდა, — სისხლით ველი
 შეგვიღებეს, მთა და ბარი...

„ქართველები ყველას სძლევდენ,
 სანამ იყვენ ერთათ, ძმურათ; —
 სწყდებოდენ — და არ აძლევდენ
 თავის მამულს მგელთ და ტურათ...
 მაგრამ შურმა გადაკიდა
 ქართველთ ტომნი ერთმანეთსა: —
 მათ სამშობლოს წაეკიდა
 ცეცხლი, რადგან სცოდეს ლმერთსა...
 მტერმა განცალკევებულთა
 ღააყენა მათ დღე მწარე...
 ჩვენ მოგვეგლიჯეს ძმების გულთა, —
 მათრებს დარჩათ ჩვენი მხარე ..

„შემდეგ განვლო დიდმა ხანმა. —
 ხალხი ჩვენი კვლავ იწვალა —
 და, რომ ბძანა ეს სულტანმა,
 რჯული ჩვენი შეიცვალა...
 ხოლო ენა, ქართველთ ენა —
 იგი იყო ერთადერთი
 ტყვეობაში ჩვენი ლხენა,
 ჩვენს კვიდრ ძმებთან შემაერთი!

მნა იგი ვერ ამოფხვრა
 საუკუნეთ განმავლობამ, *)
 ტუმცა[†] სხვაფრივ აგვაოხრა
 უცხო ტომთა მტარვლობამ...

„ძვირფას მოძმეთ სისხლის ღვრანი
 ბევრი ახსოვს ჩემს ჭაღარას;
 ჩვენი კენესა და ოხვრანი
 ამხნევებდენ მტრის ნაღარას...
 ვნახე შვილი თავკვეთილი,
 ვნახე დედა ანატირი...
 სისხლით ვღებეთ შეკვეთილი,
 ძვდრებით ვავსეთ ციხისძირი...

*) ბათუმის ოლქის მამადიანი ქართველები ერთმანეთ-შორის ქართულათ ლაპარაკობენ, გურულ კილოზე. ტუმცა ვაჟებმა ოსმალური ენაც იციან (ქალებმა კი თითქმის სრულიადაც არ იციან), მაგრამ ქართული ლაპარაკი უფრო ეხერხებათ. ათასში ერთხელ თუ შეხვდებით მათს ქართულ ლაპარაკზე რომელსამე თურქულ სიტყვას, ისიც – გადაქართულ – გადაგურულელებულს.

„ჭირთა მნახველს გულსა მიწყლავს
 სევდა, წამსაც არ გამყრია...
 ბევრჯერ — თავი ვერ მომიკლავს —
 შორს გახვეწა მინატრია...
 მაგრამ მთები, ჩემი მთები —
 და ზღვა, ფართოთ გადაშლილი...
 ოჰ, მე ამათ ვერ ვშორდები, —
 ამათი ვარ კვიდრი შვილი!...
 მიყვარს ეს მთა, ჩემი მზდელი,
 მთა — ამდგმელი ჩემი ენის,
 ტვერი, ზოგჯერ მტრისგან მხსნელი,
 მის ნიავი, მტკბობი სმენის!...
 მთის მწვერვალზე მოკაშკაშე
 მიყვარს მე მზე, ვარსკვლავ — მთვარე,
 სხივი — წვეტთან მოთამაშე,
 წვეტი — სხივით მოელვარე!...
 მიყვარს მე ზღვა, თუმცა მტერი
 ხშირათ მისგან მომსევია...
 იმას ვეტრფი, მას დავსცქერი,
 მთალი იმას შეჩვევია...
 მიყვარს მე ზღვა, — მაშინც მიყვარს,

ლოცა შმაგობს, ხელობს, წყრება, —
 თუმცა მტკბარი ჩემს გულს დამწვარს
 უფრო ხშირათ ენატრება...

„ალაჰ, ალაჰ! ნუ გვიწყრები: —
 რაც ვიწვალეთ, აწ გვაკმარე!
 ბულის კრემლით გევედრები:
 შეიბრალე ჩემი მხარე!“..

IV.

ქური მოკრა ზღვამ და მთებმა
 ქობულელის კრემლთა ფრქვევას: —
 ბასკრა მათზე ლოცვის ხმებმა, —
 ღეთხოვენ მუისვე წყევას.
 მთამ მოგზავნა სიო გრილი,
 დაამღერა ზედ ნანინა...
 ზღვას მოესმა ეს ხმა ტკბილი, —
 დააამა, დააძინა.

ქობულელმა გადახედა
 მის წინ გაშლილს დამტკბარ ზღვასა; —

დიღხანს, დიღხანს აყოლებდა
ის თვალს სურათს სხვადასხვასა.

სადაც ზღვა ცას უერთდება,
მოწმენდილი ჩანს ეთერი,—
მაგრამ მალე იკრიბება
იქ ღრუბელი მრავალფერი.

შიგ ცის ძირში ზღვაზე შავი
მალალი მთა დაემყარა;
მყის შეიმკო მისი თავი:
ფიფქი თოვლით დაიფარა.
ბაპენტილი თეთრი ბამბა
მიმოიბნა იმას ზევით;
ტკბილ ნიაგმა გადააბა
მთას ისინი ფრთების ქნევით.

და ნიაგიც მსწრაფლ შეჩერდა,
ზღვა ოდნავაც აღარ იძვრის.—
მაშინ მზე ზღვას დააშტერდა,
სხივებს მისკენ ტრფობით ისვრის.

აცქერდება, ეშურება
 ღლის მნათობი დიდებული: —
 ზღვისა ხვევნა ეწყურება —
 და ლოდინში უთრთის გული...
 აჰა, ახლოს მიაწია,
 ღრუბელთ მთისა წვეტს ევლება...
 მთას სხივები მიასია,
 ებრძვის, — გზიდან არ ეცლება...

ბაიკეთა მაშინ მთებში
 მზემ ფარული გასავალნი:
 მიმოანთო მან ღრუბლებში
 ნათლის სვეტნი, ცეცხლის აღნი.
 მოიფანტა სხივთა კრება,
 იკლაკნება ღრუბელთ მთებზე,
 და მზე ჩუმათ იპარება,
 იპარება ის ამ გზებზე...
 მზეს გზა არც კი გაეხვია, —
 ბაიკათა, გაიკვალა —
 და მყის სატრფოს ჩაეხვია,
 მის უბეში ჩაიმალა!..

და აჟრჟოლდენ მიჯნურები, —
 მზე მთლათ სისხლათ გადაიქცა —
 და, იმათი ნაყურები,
 სულ გაწითლდა ირგვლივ იქ ცა...
 ზღვამ ტრფობისა იგრძნო ძალი,
 მოემატა გულის ძვერა:
 თრთის, კანკალობს მისი წყალი, —
 სწყურის დიდხანს სატრფოს ცქერა...

და ასრულდა: მზე დიდებით
 მთლათ მის გულში ჩაესვენა, —
 და ქობულელს ესმა მთებით
 საიდუმლო რაღაც ენა:

„ნუ გეშინის, ქობულელო,
 ნუ გეკარგვის სასოება: —
 ძვლავ აღსდგება საქართველო,
 შენი მხარეც აყვავდება!“

ქუთაისი.

1894 წლის იანვარი.

ქართველ მოსწავლეებს.

შმაწვილებო, თქვენ შეგყურებს
ჩვენი ხალხის მომავალი—
და ახლავე გმართებთ ცოდნა,
თუ რა არის თქვენი ვალი.

*
**

ადამიანს ეს აშვენებს:
კარგი ცოდნა, კარგი სული!
ვინც ამ ორი განძით ბრწყინავს,
იგი არის **კაცი სრული.**

*
**

მაგრამ... კი დამეჯერება,—
ბამოცთილი ვარ, ხნიერი:—
ბოროტ მცოდნეს მირჩევნია
სულ უვიცი ლმობიერი...

*
**

თქვენ კი გირჩევთ — ორივე განძი
 ერთათ სძებნოთ და იწამოთ,
 თუ არ გინდათ — სხვაც დასტანჯოთ
 და თავიცა გაიწამოთ...

*
 * *

ცოდნით უნ და აღიქურვოთ...
 მაგრამ ცოდნის თქვენ შეძენა
 ბანა ისე შეგიძლიათ,
 თუ არ იცით კარგათ ენა?!..

*
 * *

და რა ენა? — აი საქმე,
 მხოლოდ ჩვენში საკითხავი!..
 ოხ, სამშობლო ჩემო ენა,
 რამდენი გყავს გამკიცხავი!

*
 * *

ბარეთ მტერი რას დაგაკლებს,
 შინაურიც რომ არ გყავდეს
 და თვით შენი ღვიძლი შვილი
 რომ მოყვარეს რითმე გავდეს?!
 *
 * *

სხვის ენაზე წერა — კითხვა,
 სხვისი ენით ყრმათ სწავლება!...
 ბანა კიდევ შეიძლება
 მეტი ტანჯვა და წვალება?!..

*
 * *

«ჯერ ნაცნობი და ადვილი,
 მერე უცხო, უფრო ძნელი»: —
 აი სწავლის უტყუარი,
 ჭეშმარიტი საუბრეველი!

*
 * *

მაშ პირველათ დედაენა
 და სამშობლო შეისწავლეთ,
 და მერე კი უცხო სათვის
 მოემზადეთ, მოიცალეთ...

*
 * *

შეაწვილებო! ნუ, ნუ უსმენთ
 სამშობლოსა უარყოფელს:
 ვერვინ შესცვლის ბუნებასა,
 ვერ გადაქმნის წუთისოფელს!

*
 * *

მრავალგვარი ენის ხალხნი
 ძვეყნათ მარად იქნებიან;
 მხოლოდ დროთა მსვლელობაში
 თვისებურათ იცვლებიან.

*
 * *

ვინც მომჭირნე, ფხიზელია —
 წინ მიდის და იფურჩქნება,
 ზარმაცი კი წელს ვერ იღებს,
 ძლივს მიჩოჩავს, უკან რჩება...

*
 * *

თუკი ყველა ერი ცთილობს,
 რომ შეიქნეს ყოვლად სრული,—
 ნუთუ მარტო ჩვენ დავთანხმდეთ—
 ამოგვხადონ ცოცხლათ სული?!..

*
 * *

ბევრი ფიქრობს, ბევრს გონია,
 რომ სამშობლოს სიყვარული
 ხალხებს ურთერთს დააშორებს,
 ბავრცელდება გრძნობა მტრული...

*
 * *

აი ჩემი აზრი, ასგზის
 ანაწონი, განაზომი:
 სხვებს ნუ ჩაგრაფთ, ნუ ესევით,
 შეიძაგეთ ჟღეგტა, ომი...

*
 * *

მაგრამ თუ რომ თქვენს სამშობლოს
 სხვამ დაჩაგვრა დაუპიროს, —
 შერცხვეს იგი, ვინც თქვენგანმა
 მტერს გული არ გაუგმიროს!

*
 * *

ღე ყოველი ეროვნება
 თავისუფლათ გაიზარდოს!
 აყვავდეს და გაიშალოს,
 სხვის უვნებლათ ინავარდოს!..

*
 * *

შოველ ერში იპოება
 ბულთ წარმტაცი რამე თვალი, —
 და რათ უნდა დაიკარგოს
 მისი გზა და მისი კვალი?!

*
 * *

და ქართველ ერს საგულისხმო
 არ აქვს ნიჭი და თვისება?!
 მაგრამ რა ქნას, ფრთების გაშლა
 თუ აროდეს ვლირება?!..

* * *

შმაწვილებო! ეს, ეს არის
 თქვენი საქმე, თქვენი ვალი:
 თავს ნუ ზოგავთ, რომ თქვენს ერსა
 ბაუკაფოთ გზა სავალი!

* * *

მშობელ მხარეს ასარგებლეთ
 თქვენი ცოდნა, თქვენი სწავლა!
 მშობელ ერსა შეალიეთ
 თქვენი ნიჭი, თქვენი ძალა!

* * *

სამშობლოში ვინც რომ ბოროტს
 სდევნის, ხალხის მტერსა სთრგუნავს,—
 იცოდეთ, ის იმავე ღროს
 ქაცობრიობისთვის ზრუნავს!

* * *

ღიდ შენობას ვინც ლამაზათ
საკუქნაოს მიაშენებს,
ნუთუ იგი იმავ დარბაზს
არ ამკობს და არ აშვენებს?!..

*
* *

თუ თქვენს შრომას-გინდათ-მოყვეს
საგრძნობელი რამ ნაყოფი, —
აქ უწამლეთ, რომ ახლოს გყავთ
თქვენი მოძმე ავათყოფი.

*
* *

თანშეზდილის უკეთ გესმისთ
ენა, ზნე და ჩვეულება,
ბულის ძგერა, მაჯის ცემა,
სატკივარი, სნეულება...

*
* *

და შორს წასვლა რალათ გინდათ?
ტყვილა გზაში რატომ ცთებით?
იქ უშველეთ დაჩაგრულთა,
სადაც უფრო მიუწვდებით!..

*
* *

და თუ შეგხვდესთ ცხოვრებაში
 უცხო — ლეკი, გინდ სპარსელი, —
 დაჩაგრულს და გაჭირებულს
 ბაუწოდეთ ძმურათ ხელი!

* *

ამ მოძღვრებით გაიმსკვალოს
 შე ყოველი ცალკე ერი —
 და ქვეყანა მაშინ მთელათ
 შეიქნება ბედნიერი!

ქუთაისი,
 1906 წლ. 9 ივნისს.

ი მ ე ლ ი

(ვეფხვიანი ყოლამუსეინი ონიკაშვილის).

ახლა კი მჯერა, რომ ქართველობა
არ მოისპობა, არა და არა!
დასამტკიცებლათ — ონიკაშვილის
სული და გრძნობა სრულიად კმარა!

—

საუკუნეთა განმავლობაში
საქართველოდან გადახვეწილი —
ქვლავ უბრუნდება ქველსა სამშობლოს
მის მოყვარული, ერდგული შვილი!

—

ვერც მტრისა ძალამ, ვერცა სიშორემ
ვერ დაავიწყა წინაპართ მხარე —
და ჩვენთან მოვალს აღტაცებითა
თვისი ერისა გულით მოყვარე!

—

ხომ გესმისთ მისი აღფრთოვნებული
გრძნობა და სიტყვა, ტკბილი ქართული?..

თქვენს თვალწინასდგას წრფელი ქართველი,
მკვდრეთით ფენიქსებრ განახლებული!..

ახლა კი მჯერა, რომ ქართველ ერსა
აქვს მომავალი, — ახლა კი მჯერა: —
საბუთათ კმარა ჴერეიდანის
ქართველებისა ბედისა წერა!..

მე სხვა საბუთი აღარ მაშინებს —
რომ ჩვენივ მოძმე მტრობის მნდომია,
რომ ჩვენი ერის ერთი ნაწილი
ზადაგვარების გზას დადგომია...

აბა რას იზამს გული უწრფელო,
თუგინდ ათასჯერ გამრავლებული,
როცა წინ ხვდება თუნდ ერთი გული;
წრფელი გრძნობითა აღტაცებული?!

ნ უ ბ ე უ ი.

ბული სიხარულით მიტოკავდა, როცა საუკუნეთა განმავლობაში მიმალულისა, წყვდიადით მოცულისა—და აწ კი სინამდვილით გამოცხადებულის ჩვენი სპარსელი მოძმეების ამბებს გაზეთებში ვკითხულობდი; მაგრამ ჩემი გული სულ სხვა გრძნობამ ააფრთოვანა, როცა ჩვენი გადაკარგული მოძმე ხალხის შვილის სახე ჩემი თვალით ვიხილე, როცა მისი საამური ქართული საუბარი ჩემი ყურით მოვისმინე და მისი ხელი ჩემს ხელში დავიჭირე!

როგორ გამოვხატო ჩემი გულის სიამით თეთქა, ჩემს სისხლში დავლილი დამტკობი ჟრუანტელი, ჩემი სიხარული, ჩემი აღტაცება?!..

ამის აწერა ძნელია, ხოლო წარმოდგენა კი—
ადვილი ყველასათვის, ვისაც ჭეშმარიტი ადამიანური გრძნობა არ დახშვია და ვინაც უნაყოფო ოცნების სიცარიელეში არ დაძრწის.

რამ გამოიწვია ჩემი უზომო აღტაცება?—
სამასი წლის წინათ უღმობელმა მტერმა ჩვენი წინაპრების განადგურება განიზრახა, ზოგნი გაჟლიტა და ზოგნიც შორეულ სპარსეთს გადაასახლა, რომ მათში ქართველური სული მოექლა, რომ ქართველები თავისი ქვეყნის მონებათ გადაექცია... მაგრამ ჩვენმა მოძძემ სულის სიმტკიცე და სიძლიერე გამოიჩინა: სალკუნეთა განმავლობაში—ტანჯვითა და შხამით მოწამლულ ჰაერში—სიცოცხლე შეინახა, როგორც ზღაპრული ფენიქსი ხუთასი წლის განმავლობაში ფერფლში სიცოცხლეს ინახავდა, და დღეს—გაცოცხლებული, გათვითცნობიერებული—სიყვარულით, სიხარულით თავის ძველ სამშობლოს მიესალმა—და, როგორც დაკარგული შვილი საყვარელ დედას, მოუთხრობს თავის თავგადასავალს ქარ-

თული—მშობლიური ენით, რომელიც მას ასე მშვენიერათ შეუნახავს!..

როცა გარშემო გულის მომწამლველ პირობებს ვუმზერ, რომ აქაური ჩვენივე მოძმეები ჩვენს თვითარსებობას საფლავს უთხრიან, — როგორ არ გავიხარო, როცა ჩვენგან გადაკარგულს, ჩვენმიერ დავიწყებულ მოძმეებსა ვხედავ, რომელთაც ჩვენ არ დაგვივიწყეს — და ჩვენთან ერთობა და ქვეყანაზე ქართველებათ დარჩენა სწადიათ?!.

მე მიყვარს ჩემი სამშობლო, მიყვარს ქართული ენა, მიყვარს ქართველი ხალხის სხვა ერებისაგან განმასხვავებელი ყოველივე კეთილშობილური თვისება — და მიყვარს ყველა, ვისაც ეს გრძნობა ესმის, ვინაც ჩემი ენის გამშვენიერებასა და ჩემი ერის კულტურულათ გაძლიერებას ხელს უწყობს!.. მე მიყვარს ჩემი სპარსელი მოძმე ქართველები, რადგან მათი გულის ცემა ჩემი გულის ცემას უერთდება, მათი წადილი ჩემს წადილს ეთანხმება: ჩვენ ორივეს გვინდა ქვეყანაზე ქართველებათ და-

რჩენა, გაღონიერება, გაძლიერება, — არა იმისთვის, რომ ჩვენს დამჩაგვრელ მტრებზე შური ვიძიოთ, არა იმისთვის, რომ სხვა დაეჩაგროთ და მარტო ჩვენ ვიფარფაშოთ, — არამედ იმისთვის, რომ კაცობრიობის სხვა ერებთან ერთათ ჩვენც ვიცხოვროთ დედამიწის ზურგზე მშვიდობიანათ — ჩვენი ენით, ჩვენი მუსიკით, ჩვენი სიმღერებით, ჩვენი პოეზიით — და საზოგადოთ ჩვენი ნიჭით, მთელი ჩვენი კულტურული სიმდიდრით!..

ჩვენი წადილი კეთილშობილურია, ჩვენი მიზანი ყოველი შეგნებული ერის მიზანს ეთანხმება — და ჩვენი დაკარგული მოძმეების ხილვამ იმედი გამიასკეცა, რომ ეს მისწრაფება, როცა იქნება, სასიქადულოთ დაგვირგვინდება!..

მცირეთმორწმუნე ქართველნო! შეხედეთ ჰოლამუსეინ ონიკაშვილის ცოცხალ სახეს და ჭკვიან თვალებს, ყური დაუგდეთ მის გამჭრიახ სიტყვა — პასუხს, მის მომხიბლავს ტკბილ ქარ-

თულს – და უიმედობა გაგიქრებათ და ჩვენს
პოეტთან ერთათ თქვენც აღტაცებით შე-
სძახებთ:

„შავთა ღროთ ვერა შესცვალეს
მის გული ანდამატისა:
იგივ მხნე, იგივ მღერალი,
მოყვარე თავის მიწისა!“

ქუთაისი.

10 ივლისს, 1907 წელს.

894.63

6931

შ ე ნ ი შ ვ ნ ა .

„ქობულელი“ პირველათ დაიბეჭდა
1894 წლის „ქვალში“ (№ 26), „ქართველ
მოსწავლეებს“ — გაზ. „ფარში“ (1908 წ. № 2).

გ ა ს ა ს წ რ რ ე ბ ე ლ ი .

დაბეჭდილია:

უნდა იყოს:

ბვ. 3 (შენიშვნაში) ივლისში.

აგვისტოში.

894.63

ბ 931

ფასი ერთი შაჟრი.